

Wie is voor hout?

Op 9 april j.l. bood de Stichting Bos en Hout de Minister van Landbouw en Visserij de resultaten aan van een onderzoek naar het „image” van het Nederlandse bos, vooral op produktie gericht bos. De studie werd in opdracht van onze Stichting uitgevoerd door de werkgroep Massacommunicatie van de Rijksuniversiteit Utrecht. De geëquëterden waren beslissers en opinieleiders op het gebied van het bos in Nederland. Tijdens de aanbieding van het rapport „Wie is voor hout” vertelde de heer Van der Harten, voorzitter van de Stichting, iets over de aanleiding tot het onderzoek. Prof. drs. A. van der Meiden van de Universiteit Utrecht, die het onderzoek leidde, sprak over de resultaten. Minister Braks gaf na het in ontvangst nemen van het rapport een duidelijke, bondige reactie. Van de drie toespraken volgt hierna de tekst.

v.d.M.

Toespraak van de heer J. D. van der Harten Voorzitter van de Stichting Bos en Hout

Wij stellen het zeer op prijs, mijnheer de Minister, dat u zich bereid heeft verklaard vandaag een rapport in ontvangst te willen nemen dat wij, en wij hopen ook anderen, als een belangrijke bijdrage beschouwen aan een evenwichtige voorlichting over en P.R. voor het bos. Er is in dit rapport een belangrijke zaak aan de orde, namelijk hoe Nederlanders die op het gebied van bos als opinieleiders en beslissers moeten worden beschouwd, over dat bos denken. Dat heeft onze Stichting willen laten onderzoeken en dat is de reden waarom wij de Universiteit Utrecht, Werkgroep Massacommunicatie, opdracht hebben verleend zo'n onderzoek in te stellen. Over ons motief daarvoor wil ik nu in het kort iets meer zeggen.

De gemiddelde Nederlander beschikt over twee are bos en dat is nauwelijks één/dertigste deel van de bosoppervlakte waarover de gemiddelde wereldbewoner beschikt. Weinig bos betekent ook weinig houttoegst, en dat is er weer de oorzaak van dat Nederland tot de 5 à 6 grootste importeurs van houtprodukten ter wereld behoort hoe klein ons land ook mag zijn. Per hoofd van de bevolking gerekend zijn wij zelfs verreweg de grootste importeur van hout en houtprodukten ter wereld.

Nu zou, puur uit het oogpunt van beschikbaarheid gezien, geen probleem voor de toekomst van onze houtvoorziening hoeven te bestaan als er in de wereld genoeg hout is. Of dat zo is en hoe dat zich ontwikkelt, wel dat vraagt permanent onderzoek, zeker voor een land als het onze. Vandaar dan ook dat de doelstelling van de Stichting Bos en Hout tweërlei is:

Ten eerste het bevorderen van de beschikbaarheid van hout in Nederland maar ook, ten tweede, onderzoek naar ontwikkelingen op het gebied van houtmarkt en bospolitiek in de wereld.

Wij moeten in dit verband concluderen:

- dat nu al te weinig bos in de wereld aanwezig is om in de verdere toekomst voor voldoende hout voor een ieder te zorgen terwijl bovendien de bosoppervlakte in de ontwikkelingslanden ieder jaar verder terugloopt;
- dat wij niet de enigen zijn die hout importeren maar dat vooral uit ontwikkelingslanden een toenemend



beroep wordt gedaan op de wereldhoutmarkt. Die ontwikkeling is volop aan de gang. In de laatste 15 jaar hebben ontwikkelingslanden hun verbruik van houtprodukten meer dan verdubbeld, brandhout dan nog buiten beschouwing gelaten.

De conclusie moet dan ook zijn dat er twee dingen dienen te gebeuren:

De produktiemogelijkheden van het bestaande bos moeten optimaal worden gebruikt, uiteraard met alle respect voor andere belangen bij dat bos, en het bos-areaal moeten worden uitgebreid. Dat geldt voor de wereld als geheel, maar dat geldt zeker voor een uiterst houtarm land als Nederland. Wij hebben een eigen verantwoordelijkheid in dit opzicht en kunnen niet doorgaan die bij andere landen te leggen. Die achtergrondgedachte beheerst het werk van onze Stichting.

Dit streven, hoe logisch klinkend ook, roept toch weerstanden op, vaak moeilijk te definiëren weerstanden, weerstanden van zowel emotionele als zakelijke aard, vaak ook weerstanden ontstaan uit misverstanden of uit gebrek aan voldoende kennis van wat bos is en wat bos kan.

Welnu, die weerstanden zullen moeten worden overwonnen om het bos ook in economisch opzicht aan de behoeften van onze maatschappij te kunnen laten beantwoorden en daarmee zo evenwichtig mogelijk te doen functioneren. En dat vraagt weer een goede kennis van het beeld dat vooral opinieleiders en beslissers hebben van bos, vooral ook van produktiegericht bos.

Hoewel een langdurige ervaring ons wel een en ander heeft bijgebracht over meningen en weerstanden voelen wij toch de behoefte aan een veel steviger, wetenschappelijk meer verantwoorde basis. Dat is de reden geweest waarom wij de opdracht aan de Universiteit Utrecht hebben verschaft.

Toespraak van Prof. dr. A. van der Meiden

*Hoofd Werkgroep Massacommunicatie,
Rijksuniversiteit Utrecht*

Waar een mens al niet toe gebracht kan worden door een onderzoek! Tijdens de Pasen wandelde ik weer eens in het Amsterdamse bos, dat, naar ik nog maar zeer recent vernomen heb, een *produktief* bos is. Door mijn hoofd speelden enkele uitkomsten van het onderzoek, die U vandaag in rapportvorm worden aangeboden, door mijn hoofd. Stilstaand bij een dicht bebost gedeelte, waar nijvere hakers zojuist vele tientallen bomen hadden neergelegd, begon ik 70 gevelde stammen te tellen. En ik overpeinsde dat al die flinke stammen nodig waren om in mijn houtbehoefte voor het leven te voorzien: Daar lagen dus mijn tafel, stoelen, lucifers, open haardhout, tijdschriften en kranten. Mijn tellende vinger werd opgemerkt door voorbijgangers, die hoofdschuddend verder liepen. Men zag hen denken: in het voorjaar komen zulke dingen voor. Ik schudde ook mijn hoofd, lichtelijk onder de indruk van die massa hout die voor mijn leventje gekapt moest worden. Zoals U hier zit, bij elkaar, zijn wij waarschijnlijk goed voor de consumptie van een respectabel bos. Wie staat daar nu bij stil?

In opdracht van de Stichting Bos en Hout onderzocht onze werkgroep de afgelopen maanden het beeld van

het bos. Om precies te zijn: wij peilden de mening van 103 personen die opinieleiders, opleiders, besluit-voorbereiders, beslissers en opiniemakers op het terrein van de bosproblematiek in Nederland genoemd mogen worden. In clusters samengevat: boswachters en docenten bosbouw, docenten biologie en leden van het Instituut voor Natuureducatie, vak-journalisten, politici en ambtenaren.

Voor de preciese samenstelling van de onderzochte groep en de verdeling over de verschillende groeperingen verwijs ik graag naar de samenvatting die U in de map vindt en uiteraard naar de gedetailleerde gegevens in het rapport.

Wat wij wilden weten, of liever wat onze opdrachtgeefster wilde weten, is of er in het beeld dat van het Nederlandse bos bestaat bij deze groep verschillen te constateren zijn tussen de drie voornaamste functies van het bos: recreatie, natuurbehoud en produktie.

Fundamenteel was de veronderstelling dat met name de produktiefunctie van het Nederlandse bos ten opzichte van de andere functies nogal onderbelicht zou zijn.

Dat bleek inderdaad het geval. De ruim 100 deskundigen wisten best raad met onze vragen over de recreatie- en natuurbehoud-functies van het bos, maar de antwoorden op de vragen die wij stelden ten aanzien van de produktiefunctie van het bos brachten twee aspecten aan het licht: verlegenheid met de materie en paradoxaaliteit in de antwoorden.

Ik verklaar mij nader. Vooraf echter een waarschuwing die bij dit type onderzoek nu eenmaal gegeven moet worden.

Het is duidelijk dat deze groep deskundigen niet model kan staan voor de totale bevolking of de totaliteit van de deskundigheid ten aanzien van de bosproblematiek in ons land. Wel kunnen zij als „tendaangevers” beschouwd worden. Hun deskundigheid garandeert stellig geen eensluidende antwoorden. Die lopen sterk uiteen, afhankelijk van de positie die men inneemt.

In de hypothese is gesteld dat het produktiebos wellicht onderbelicht is, dat wil zeggen dat wij allen om zo te zeggen achter het hout van onze tafel geen boom en achter een boom geen bos zien staan dat geplant, onderhouden en op tijd gekapt moet worden. De respondenten zijn echter wel duidelijk in de omschrijving van een op produktie gericht bos. Slechts 21% meent dat dit een bos is dat alleen op produktie gericht is. 70% meent echter dat een produktie-bos niet alleen op het produceren van hout gericht is maar ook andere functies kan vervullen, b.v. een recreatieve. Dat is een opmerkelijk cijfer, lijkt mij. Ik wandel nu dus weer rustig in het Amsterdamse bos, om te recreëren en gevelde stammen te tellen, zeker nu ik weet dat daar op den duur ca. 3.000 m³ hout per jaar gekapt mag worden, genoeg voor wat 3.000 mensen in een jaar gebruiken, terwijl wij daar rustig kunnen blijven flaneren en spelevaren. Een waarlijk geruststellende gedachte, of is het valse rust?

En nu de verlegenheden en paradoxen

Wordt men gevraagd of men denkt dat het produceren van hout in Nederland rendabel is, dan zegt 62% neen en 34% ja. Moet men maatregelen nemen om tot een rendabele exploitatie te komen? Men weet het niet: 47% ja, 46% neen. Als men al voelt voor die maatregelen, dan vindt 69% dat er een verandering in de boomsoortensamenstelling moet komen.

Dat is de éne kant van de weegschaal. Wordt echter ge-



vraagd: vindt U dat er in Nederland voldoende op productie gericht bos is?, dan antwoordt 62% neen. Dus: niet rendabel, maar wel te weinig. Een aardige paradox, die mij eerder „structureel” lijkt dan incidenteel.

Zal de behoefte aan hout in Nederland toenemen? 50% meent dat dit enigszins het geval zal zijn, en 72% meent dat daarom het op productie gericht bos in omvang zal moeten toenemen. Verreweg de grootste groep meent dat meer van de voor ons nodige houtproductie in Nederland plaats moet vinden en niet in het buitenland. Ontroerende onevenwichtigheid! En wie zal die uitbreiding betalen? Dezelfde pot waaruit nu de landbouwers voorgetrokken worden (aldus 75%) bóven de bosbouwers. De huidige steunmaatregelen moeten dan ook veranderd worden ten gunste van de bosbouw, zegt 66%.

Ik vermoei U niet meer met cijfers, al is de verleiding groot er nog een reeks te citeren. Ik wil enkel accenten leggen en daarbij vooral kijken naar het beleid dat op basis van deze gegevens gevoerd moet gaan worden, in verschillende richtingen.

Wellicht helpt dit rapport de positie van het op productie gericht bos in vergelijking tot het recreatie- en natuurbehoudbos wat te verduidelijken. Er lijken nogal wat open plekken in het bosbeleid te zitten, zelfs tot in het ambtelijk apparaat, waar wij kennelijk niet over specifiek op de problemen rond de houtproductie ingezette, deskundige ambtenaren beschikken. Ik bedoel daarmee dit: Het Ministerie van Landbouw heeft een aparte dienst voor het natuurbeheer, heeft een ambtelijke organisatie die zich met openluchtrecreatie bezig houdt maar beschikt niet over een apparaat dat zich *specifiek* met de houtproductie bemoeit. Dat schept onevenwichtigheid en onduidelijkheid.

Een van de conclusies is dan ook dat bosbouw geen „hot-item” is in de politiek. De ondervraagden zien b.v. geen enkele binding tussen een bepaalde politieke partij en de bospolitiek in het algemeen, en dat geldt stellig

voor de problematiek van de produktiegerichte bossen. Op de stelling: „bij het zien van bomen denken veel mensen aan houtprodukten”, antwoordt men vrijwel unaniem dat dit beslist niet het geval is!

Er zijn naar onze mening goede aanleidingen en aanknopingspunten, om dit beleid nog eens onder de loupe te nemen.

Als het waar is dat wij 100.000 ha bos of meer zouden moeten aanleggen om een redelijk percentage van onze houtbehoeften te kunnen dekken, moet er niet alleen een overheidsbeleid ontwikkeld worden om dit mogelijk te maken. Van groot belang is de beïnvloeding van de publieke opinie ten gunste van het op productie gericht bos. Uit het onderzoek blijkt dat alle drie genoemde functies van het bos er in de media niet zo goed afkomen, en in gelijke mate! Daar ligt één taak.

Met de voorlichting over het op productie gericht bos is het met name niet best gesteld. Twee resultaten springen er uit: het blijkt niet gemakkelijk te zijn informatie te krijgen over de productie-functie van het bos en ten tweede: de belanghebbende organisaties op het gebied van de houtproductie moeten zich duidelijker naar buiten toe presenteren. Daar liggen nog eens twee taken. En zo komt de boemerang, van hoogwaardig hout gesneden een beetje terug bij de opdrachtgevers. Wij zouden U dringend willen aanbevelen iets aan Uw voorlichting en PR te gaan doen. Als uit het onderzoek blijkt dat op productie gericht bos een niet al te gunstig image heeft terwijl bosbouwdeskundigen zeggen dat dit image niet met de realiteit overeenstemt dan deugt er iets niet aan de voorlichting. Als slechts één-zesde deel van deze deskundigen goed inschat, dat elk mensenleven in ons land 70 m³ hout vraagt, wat verwachten we dan van het kennisniveau van anderen, beleidsmakers, beslissers en publiek. Als dit, om in het taalgebruik te blijven, aan het groene hout geschiedt, wat zal er dan aan het dorre hout geschieden? Er zijn pertinente tekortkomingen in dit veld, die U op korte termijn aan een nader onderzoek moet onderwerpen, waaruit hopelijk een goede PR-strategie kan worden ontwikkeld. Het zijn in de eerste plaats de organisaties die zich met de houtproductie bezighouden, tot wie ik deze aanbeveling in het bijzonder richt. Er ligt hier, eventueel met hulp van de overheid, een belangrijke taak te wachten.

Er is geen sprake van dat hierbij in termen van concurrentie gesproken moet worden met de voorlichting over die andere functies van het bos die ons dierbaar zijn: recreatie en natuurbehoud. Het gaat niet om: „in plaats van”, maar om: „aanvullend aan”.

Wij hopen dat wij met dit rapport in elk geval die toch vrij dringende zaak hebben aangescherpt. Deze en andere problemen leggen wij U graag ter overweging voor.

Toespraak van de Minister van Landbouw en Visserij, Ir. G. J. M. Braks

Hartelijk dank, meneer Van der Harten, voor het rapport van het onderzoek waarop vanmiddag de schijnwerpers gericht staan.

Officieel, dames en heren, krijg ik het nu voor het eerst in handen. Maar het zal U waarschijnlijk niet verbazen dat ik in de resultaten en conclusies van het onderzoek al eerder inzicht heb gekregen.

Die resultaten en conclusies zijn belangwekkend. Professor Van der Meiden heeft de voornaamste al de revue laten passeren en van commentaar voorzien. Op mijn beurt wil ik, zeer in het kort, bij één en ander graag nog een paar kanttekeningen plaatsen.

Met de gemiddelde mening van de opinieleiders en beslissers over het gewenste bosbeeld ben ik het op de meeste punten zeer eens. Evenals de respondenten vind ik namelijk dat de produktiefunctie van het Nederlandse bos meer aandacht verdient. Maar, en ik zeg dat met nadruk: dit mag beslist niet ten koste gaan van zijn andere functies. Immers, veelzijdig bosbeheer, waarin naast houtproduktie, aan de belangen van openluchtrecreatie en natuurbehoud recht wordt gedaan, blijft het uitgangspunt van mijn bosbouwbeleid. Die andere belangen laten de ondervraagden geducht meewegen. Desgevraagd vinden de meesten zelfs dat nieuw aan te leggen bos in de eerste plaats gericht moet zijn op recreatie en, vervolgens, natuurbehoud.

Voorstander van een geleidelijke opvoering van de houtproduktie ben ik, omdat de opbrengsten daarvan in belangrijke mate bijdragen aan de instandhouding van bos. Van bos ten dienste van **al** zijn functies.

Daarnaast is, mijns inziens, grotere produktie dringend geboden om onze zelfvoorzieningsgraad van hout te verhogen. In dit verband wil ik U herinneren aan de Silva-conferentie, die zeer onlangs in Parijs werd gehouden. Daar hebben vertegenwoordigers uit vele landen zich gebogen over de gevaren die de bossen wereldwijd bedreigen en de consequenties daarvan.

Nederland heeft er toen met klem op gewezen dat de Europese landen niet kunnen blijven rekenen op de omvangrijke houtimport met name uit de ontwikkelingslanden. Daar neemt de ontbossing werkelijk schrikbarende vormen aan.

Er zijn, in dat licht bezien, voor de Europese landen dwingende redenen om de eigen bossen zo efficiënt mogelijk te beheren en, zonodig, het bosareaal uit te breiden. Wat dat laatste betreft: daarover opent de discussie binnen de EG over structurele maatregelen ter beteugeling van de agrarische produktieoverschotten interessante gezichtspunten. Er wordt onder andere gedacht aan het geheel of gedeeltelijke uit produktie nemen van landbouwgronden en deze voor andere doeleinden te gebruiken. Bebossing wordt hierbij als één van de mogelijkheden gezien. Maar los hiervan acht ik uitbreiding van de Nederlandse houtproduktie zinvol, sterker nog: noodzakelijk.

Zo'n constatering zet op zich weinig zoden aan de dijk.

Het gaat u en mij er in de eerste plaats om wat er aan gedaan wordt. Mijn voornemens zijn velen van u waarschijnlijk niet geheel en al onbekend. Het meerjarenplan Bosbouw, dat hopelijk de Kamer binnenkort zal bereiken, geeft duidelijk aan wat ik op langere termijn voorsta. In deze beleidsnota staan de wegen aangegeven, waarlangs het wellicht mogelijk is dat ons land op den duur voor ongeveer 25% in eigen houtbehoefte kan voorzien. Zoals u weet is dit thans nauwelijks 8%.

Veel nieuw bos zal onder meer daártoe moeten worden aangelegd. En dat zal dan allereerst gebeuren, zo is de bedoeling, in het dichtbevolkte westen van ons land. Dit mede in het kader van de Randstadgroenstructuur, waarbij de belangen van de openluchtrecreatie zeer veel gewicht in de schaal leggen.

Al enige tijd wordt de aanleg van met name snelgroeiend bos gestimuleerd met een extra subsidieregeling. Deze is kortgeleden tot 1 mei 1988 verlengd. Eind 1985 is een actie gestart om grondbezitters, en in het bijzonder gemeentebesturen en landbouwers, op deze financiële ondersteuning te attenderen.

De Stichting Bos en Hout stelt voor, ten dienste van haar specifieke doelstellingen, het instrumentarium van voorlichting en public relations intensiever in te zetten. De uitkomsten van het onderzoek geven daar, naar haar mening, aanleiding toe.

Op zich, denk ik, hebben bomen en bossen niet te klagen over aandacht in de media. In de eerste plaats komt, niet onbegrijpelijk, schade aangericht door stormen en droogte, ziekten en plagen prominent voor het voetlicht. En uiteraard de ingrijpende gevolgen van de luchtverontreiniging. Geconstateerd kan worden dat hierbij, maar ook anderszins, het belang van de houtproduktie wel eens onderbelicht blijft.

Stimuleren van een evenwichtiger, en, niet in het minst, een meer gerichte presentatie, lijkt mij zeker op zijn plaats. In het rapport wordt met kracht gepleit voor meer samenwerking bij de voorlichting en public relations. En terecht.

Een gecoördineerde aanpak bevordert in hoge mate de effectiviteit en de doelmatigheid daarvan. Ik wil niet nalaten hierbij te wijzen op een voorbeeld dat het agrarisch bedrijfsleven op dit gebied al jaren stelt. Met vrucht bundelden tal van betrokken organisaties hun krachten in de Stichting Public Relations Land- en Tuinbouw. Zeer benieuwd ben ik dames en heren, hoe het initiatief van de Stichting Bos en Hout tenslotte zal uitwerken. De verdere ontwikkelingen zal ik dan ook met grote belangstelling blijven volgen.